

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תוכב"א

סעודת סיום משניות ביומא דהילולא של מרן הגה"ק בעל ייטב לב וז"ע

ב' כי תצא תשב"ז

ה' עז לעמו וימן ה' יברך את עמו בשלום

- המתייגע בתורה ובמלחמת היצר, אף שאין זוכה למצוא תיכף, ימצא מבוקשו לאחר זמן • מה שאנו יכולין להתקיים בדרך התורה אף בדורות האחרונים הוא רק בזכותם של הקדושים וצדיקים שבדורות הקודמים • ייטב לב: כי תצא למלחמה על איבך אף שלא תצליח במלחמתך תיכף, ונתנו ה' אלקיך לאחר כך בדרך מתנה • יפה תואר: עיקר עסק התורה הוא בתורה שבעל פה הצריכה עיון רב להבין ולהורות • בלא יגיעה א"א לזכות לתורה ולהכנעת היצר • ע"י האחדות והשלום נקראו כל המצות על שם כולם, ונחשב כאילו קיים האדם כל התרי"ג מצות • תוספות יו"ט: כוונת המאמר בסוף עוקצין, כי אף שבמשנה יש פלוגתות בין החכמים, תדע שהם באחוה ובשלום, כי התורה היא גורמת ברכת השלום •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ב לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו איך רשות להעתיקם ולהפיצם ושארית ישראל לא יעשו עוולה, וכבר נאמר ואל תשפן באהל'ך עוולה (איוב יא. ד.).

צו מנדב זיין לרגל א שמחה א יארצייט רופט: 1-718-388-5519

לשון קדשו - קונטרס דג
13 מינוט) קלאר * * * *

קול אוצר יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→5→6275

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

לשון קדשו צענטראלע נומער:

929-522-1515

דרוק 1 צו הערן די רעקארדינגס: דערנאך 250
פאר הערות דרוק 3

צו מנדב זיין דורכ'ן טעלעפאן (דאָנערי): # 845-366-2793 1700

• ברכת מזל טוב •

הר"ר דוד לייב לעפקאוויטש הי"ו
אשר עומד לימינו להגדיל תורה - ובפרט בעיר בארא פארק יצ"ו
לרגל נישואי בתו - עב"ג החתן אהרן יואל נ"י
בת הר"ר וואלף יאקאבאוויטש הי"ו

הר"ר יואל ווייס הי"ו (ב"ר יעקב)
לרגל נישואי בנו החתן דוד מאיר נ"י
עב"ג בת הר"ר ליפא טירנויער הי"ו

הרב יצחק אברהם יונגרייז שליט"א
דומ"ץ טאהש מאנסי
לרגל נישואי בנו החתן יוסף דוד נ"י
עב"ג בת הרב יעקב מנחם ראבינאוויטש שליט"א

הר"ר עוזר יושע אינדורסקי הי"ו
לרגל נישואי בתו - עב"ג החתן עזריאל חיים נ"י
בן הר"ר בערל פעלדמאן הי"ו

הר"ר שלמה קוביטשעק הי"ו
לרגל אירוסיו בנו החתן אהרן שמואל נ"י
עב"ג בת הר"ר שמואל דוד זעליגפעלד הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לרוות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

♦ זכות הקונטרס נתנדב ♦

לע"נ האי גאון וצדיק חסידא ופרישא, ממוכרי תלמידי רביה"ק זי"ע וממעתיקי שמועתו, ובשליחותו עמד לשרת בעיר מאנטריאל יצ"ו, והעמיד תלמידים לאלפים, עמוד צלותהו וואהבן של ישראל, עושה חסד לאלפים, אביהם של יתומים ושבוירי לב, שכחו מי ימלא

הגה"צ רבי משה מנחם זצוק"ל טירנויער

בן הרה"ח רבי משה מנחם ז"ל

דומ"ץ ור"מ קהל יטב לב דסאטמאר מאנטריאל
נפטר ביום י"ד אלול תשפ"א

הוא הגבר הוקם על אשר פקד עלינו לגשת אל העבודה ולעסוק בקדשים להוציא לאור הקונטרסים "לשון קדשו", ובכן לפרש ולבאר ולהפיץ דבריו הקדושים של רביה"ק זי"ע שיבאור רבים ויהנו מאור תורתו, וגם עבר בעצמו על הקונטרסים, והרבה פעמים האיר לנו עינים להבין דבריו רבינו, וכל הזמן עמד ואמר לנו גדל, בצחלת ומאור פניו. וכן דרש ובקש מאנ"ש ותלמידיו לעמוד לימינו שנוכל להמשיך בעבודת הקודש. זכותו הגדול יגן עלינו ועב"י, ויהיה למליץ יושר בגנוי מרומים.

מערכת לשון קדשו

לע"נ הר"ר קלונימוס (קלמן) ב"ר מרדכי אהרן ז"ל

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים בסוף המשנה ותחילתה

קושיא א

לבאר שילוב וקישור סוף המשנה לתחלתה

[בסוף עוקצין (ג, יב):] **לֹא מֵצָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּלִי מַחְזִיק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא הַשְּׁלוֹם, שְׁנֶאֱמַר (תהלים כט, יא) ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם.**
און דאָרטן שטייט [בתחלת ברכות (א, א):] מַאֲיָמָתִי קוֹרִין אֶת שְׁמֵעַ בְּעֶרְבִית, [משעה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנְסִין לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָתָן].
 [וראוי לשלב סוף המשניות לתחילתן, בקישור שתי משנות אלו].

ב

קושיא ב

האיך נשמע זאת מהפסוק דלא מצא כלי מחזיק ברכה אלא השלום

(ב) [ובמשנה דעוקצין] **קודם פשוט ברויך מען פאַרשטיין, וויאָזוי איז געדריןגען [אז] לֹא מֵצָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (כלי מחזיק ברכה אלא השלום, ממה שנאמר בפסוק ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם) ..**
דער בורא כל עולמים האָט [טאַקע] געגעבן דעם שְׁלוֹם, אָבער ס'איז דאָ נאָך אַסאַך בְּרָכוֹת שטייען אין די תּוֹרָה הַקָּדוּשָׁה [שבייך ונתן הקב"ה לישראל, ואם כן ממה שמצינו כי ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם] איז נאָכנישט קיין שום ראייה אַז לֹא מֵצָא [עוד שום שאר כלי מחזיק ברכה].

ג

קושיא ג - מתוך הדרוש

(ג) [והנה בפסוק ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן פירשו חכ"ל דקאי על נתינת התורה, כי אין עוז אלא תורה. ויש להבין לפי זה קישור המשך הפסוק, כמה שמסיים על זה ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם].

ד

קושיא ד - מתוך הדרוש

(ד) [גם יש לדקדק בלשון הפסוק ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, בלשון עתיד, דלכאורה היה לו לומר בלשון עבר ה' עֹז לְעַמּוֹ נָתַן].

ה

הקדמה ליישוב הקושיות

ביאורים בפרשת כי תצא

דברי הייטב לב - כביאור הפסוק **כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה**

כייטב לב מכאי פירוש הישמוח משה כמאמר הנגמרא ינעת ומצאת תאמין, דלכאורה ענין 'יגיעה' וענין 'מצאה' הם תרתי דסתרי, דמצאה בא בהיסח הדעת. אמנם הכוונה דעל ידי היגיעה בתורה של היום, עוזרים לו מן השמים שימצוא מבוקשו בתורה לאחר זמן, שאז כבר הוא מצאה הבא בהיסח הדעת

כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיְבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ.

שטייט אין יטב לב - זכותו יגן עלינו ועל כל יִשְׂרָאֵל - דאָ אויף דעם פסוק.

ברענגט ער [מהישמח משה], ווייל ס'שטייט אין ישמח משה^א [בביאור הגמרא]^ב יגיעת ומצאת תאמין, [וואָס] ס'איז לכאורה תרתי דסתרי, [שהרי] דעס וואָס ס'קומט ביגיעה דעס איז דאָך נישט קיין מציאה, [שהרי] אַ מציאה איז דאָך נישט ביגיעה [אלא בא בהיסח הדעת]^ג.

ענטפערט דערויף דער ישמח משה, ס'איז פאַרהאַנדן אַמאָל מ'איז זיך מִיגַע אויף די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, און מ'טרעפט נישט גאַרנישט [על אַתָּה, אָבער] שפּעטער - אַן אַנדערס מאָל - קומט עס בהיסח הדעת.

זאָגט ער, ס'איז נישט אַז דעמאָלטס ווען ער האָט זיך מִיגַע געווען זאָל ער זאָגן ס'איז נישט געווען גאַרנישט, [ווייל] דעס וואָס ס'איז געקומען [לכסוף] איז [נאָר] ווייל ער האָט זיך דעמאָלטס [געהאַט] מִיגַע געווען, [דערפֿאַר] איז עס אַן אַנדערס מאָל געקומען. אָבער דאָס איז הָא בְּהָא תְּלִיא [המציאה בהיגיעה].

[ולכן אמרו] יִגְעָתָה, אַז מ'איז זיך מִיגַע, איבערדעם האָט מען 'אַן אַנדערס מאָל' וּמִצָּאתָה.

1

ובזה מפרש ה"טוב לב דברי הפסוק כי תצא למלחמה, דגם בכאן יוקשה כן על מה שמסיים בלשון "ונתנו", דהלא הם לוחמים על זה, ואין זה גדר מתנה שהיא בחנם

מיט דעם טייטשט דער יטב לב¹, **כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וְנָתַנּוּ, וְנָתַנּוּ** איז דאָך אַ מִתְּנָה, [וואָס כן גס בזה יוקשה לכאורה דהרי] אַ זאָך וואָס מ'איז לִוְחֵם דערפֿאַר, איז דאָך נישט שייך וְנָתַנּוּ, דאָס אליין באַקומט מען דאָך מיט מלחמה.

2

אבל להאמור נ"חא, כי הכתוב קאי על מלחמת היצר כמבואר בספרים, והכוונה שע"י שהאדם נלחם עם יצרו, אף שאין רואה תיכף שינצחנו, מ"מ לאחר זמן יוכה להכניעו, והוא בזכות היגיעה שבעבר, ואז כבר הוא נראה ונוגש בכחינת מתנה

זאָגט ער [לפי דברי הישמח משה, אַז] דאָס איז דער פֿשֿט.

^א בתהלים תפלה למשה (ק"ט, קסב אות ב) [בשם החן טוב פרשת יתרו]: כי התורה אינו בא רק על ידי יגיעה, כאמרם יגיעת ומצאת תאמין, ואף על פי כן אינו בא על יגיעה מעט, רק שמצטער עצמו הרבה להבין, ואינו מכיר האמת ואינו מוצא הכל [לפעמים], וברגע אחד [לאחר זמן] נפתחין לו שערי אורה, אורות גדולים מאוד, והרי זה כמציאה אחר היגיעה. וזה להורות כי לא בכח יִגְבֵר אִישׁ, כי אם לה' הישועה, והוא לא יתנו כי אם למי שעמל בה, כדי שתקרא על שמו.

^ב בגמרא מגילה (י:): ואמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם, יגעתי [בתורה] ולא מצאתי, אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן וכו'. ולדברי תורה לא אמרן אלא לחודי, אבל לאוקמי גירסא [פירש"י] שלא תשתכח ממנו סיעתא מן שמיא היא. ○ [ורבינו היה רגיל לומר מאמר זה בלשון נוכח "יגיעת ומצאת", והוא כלשון התפלה למשה שם, וכן הוא בכמה ספרים].

^ג דמציאה הוא דבר הכא בהיסח הדעת. וכמבואר בגמרא סנהדרין (צז): שלשה באין בהיסח הדעת, אלו הן משיח 'מציאה' ועקרב.

¹ בייטב לב ריש פרשתו: **כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה וגו' וְנָתַנּוּ וגו'.** 'וימסרנו' היה לו לומר, מה זה לשון נתינה. ○ ונראה לי על פי ששמעתי ממורי זקניי זלה"ה (הישמח משה) שפירש מאמרם (מגילה י:): יגעתי ומצאתי תאמין, דשני אלו סותרים אהדדי, דמציאה בא בהסח הדעת, ולא ביגיעה. אבל הענין, דאם האדם מייגע עצמו בתורה בעיון רב, אם שלפעמים יעלה חרס בידו, שוב אחרי זה יבין וישכיל המצאה נפלאה, והוא מתת אֱלֹקִים בקרבו. וזהו שאמרנו יגעתי ואחר זה מצאתי בהיסח הדעת, תאמין, עד כאן דבריו. ○ וכן הענין נגד יצר הרע, אמר הכתוב כי תצא למלחמה על אִיבֶיךָ, אם שתעלה חרס בידך, שוב אחר שתעשה את שלך אז וְנָתַנּוּ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּיָדְךָ, בכחינת נתינה ומתנה, כדכתיב (תהלים לו, לב-ג) צוּפָה [נִשֵּׁע לְצִדִּיק] וגו' ה' לֹא יַעֲזֹבְכָהּ [עַיִן קִדּוּשִׁין ל:], וְהִבֵּן.

על אִיבִיךָ מיינט מען [די כוחות היצר], אַזוי ווי זיי זאָגן דאָך אַלע [ספרים אַז] דאָס גייט אַרויף אויף מלחמת היצר, [ולזה אמר] **כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיבִיךָ**, און דו וועסט גאַרנישט פֿועל'ן, זאָלסטו וויסן אָבער [אַז] איבערדעם – אַן 'אַנדערס מאָל' – וועט זיין 'וַנִּתְּנוּ' ה' אֱלֹקֶיךָ, וועסט עס באַקומען אַ מִתְּנָה [מבלי יגיעה חדשה בשעתו, און] דאָס איז פאַרדעם ווייל דו האָסט דיך אַן אַנדערס מאָל [געהאַט] מִיָּנֶע געווען [ללחום כנגד אויביך שהם כוחות היצר], כאָטש דו האָסט דעמאָלטס [בשעתו שוין] נישט געהאַט [א מלחמה]. אַזוי שטייט אין יטב לב.

ח

ביאור הפסוק כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה – לדרבינו

איך האָב גערעכנט טאַקע, מ'קאָן זאָגן די זעלבע בחינה [כסגנון דברי הייטב לב, רק] אויף אַן אַנדערן אופן. סיי [אויף] דעם יגעת ומצאת תאמין, און [סיי אויף] דעם כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה וַנִּתְּנוּ'.

ט

במדרש דורש הפסוק לקחת מתנות באדם, על משה רבינו כשעלה למרום לקח התורה, ואמרו יכול שנטלה בחנם, תלמוד לומר לקחת, בלקיחה ניתנה לו. יכול יהא חייב ליתן לו דמים, תלמוד לומר מתנות, במתנה ניתנה לו. וגם על זה הקשה ביפה תואר, דהלא לקיחה ומתנה הם תרתי דסתרי

[והוא על פי וואָס] ס'שטייט אין יפה תואר פרשת יתרו אויף דעם [פסוק] ומִשֶּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹקִים [יתרו יט, ג], זאָגט דאָרטן דער מדרש^ה, זה שאמר הכתוב [תהלים סח, יט] עָלִיתָ לְמִרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי לְקַחַת מִתְּנוֹת בְּאָדָם. ער ברענגט דאָרטן באריכות דעם מדרש.

זאָגט ער [לייטב בתוך דבריו מה שקשה גם באותו פסוק, כי] לכאורה ער הייבט אַן 'לְקַחַת', ס'איז אַזוי ווי אַ לְקִיחָה, אַ מְקַח, [וואָס] אויף דעם גיט מען דאָך עפעס, מ'קויפט [מיט געלט וכדומה], און [ער] פֿירט אויס שוין [בתיבת] 'מִתְּנוֹת', דאָס איז אַ מִתְּנָה.

נו אַז ס'איז אַ מִתְּנָה איז דאָך עס נישט קיין לְקִיחָה, [שהרי] אַ לְקִיחָה [שהיא בכסף וכדומה] איז נישט קיין מִתְּנָה [שהיא בחנם]. ער דער יפה תואר שטעלט זיך [דערויף].

י

וביאר שם היפה תואר, כי עיקר עסק התורה הוא בתורה שבעל פה הצריכה עין רב לדמות מילתא למילתא כדי להבין ולהורות, ולכן נקרא 'לקיחה' שנקנה במחיר, דהיינו במורה ויגיעה. אבל לאחר זה זוכה להבין הרבה יותר מכפי ערך יגיעתו, ולכן עבור זה נקרא גם 'מתנה'

זאָגט ער^ה, גיט ער צו פאַרשטיין, [ווייל] לעולם אַז מ'זאָל עפעס צוקומען אין

^ה בשמות רבה (כח, א): ומשה עלה אל האלוקים, הדא הוא דכתיב עלית למרום שביט שבי וכו'. בנוגע שבעולם הנכנס למדינה נוטל דבר שאין עין בני המדינה עליו, ומשה עלה למרום ונטל את התורה שהיו הכל נושאים עיניהם עליה, הוי עלית למרום שביט שבי. יכול מפני ששבה אותה נטלה חנם, תלמוד לומר (שם) 'לְקַחַת' מִתְּנוֹת בְּאָדָם, בלקיחה ניתנה לו. יכול יהא חייב ליתן לו דמים, תלמוד לומר מתנות, במתנה ניתנה לו. באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטירין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. אמר הקב"ה למשה, לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם, שנאמר לקחת מתנות בְּאָדָם, ואין אדם האמור כאן אלא אברהם, שנאמר (יהושע יד, טו) הָאֲדָם הַגָּדוֹל בְּעֵינָיִם. הוי ומשה עלה אל האלוקים.

השגת התורה, מוז מען זיך פלאגן שטארק, מ'דארף מ'גע זיין, קומט אויס [דמציז אחר] קומט עס נישט 'אומזיסט', ס'איז אַ לְקִיחָה, וואָרן מ'גייט עפעס דערפאר.

נאָר אָבער, דערנאָך אז דער אייבירשטער העלפט מ'איז משיג [די תורה], איז מען משיג מער וויפיל מ'האָט גערעכנט, באַקומט מען 'מער' ווי וויפיל מ'האָט זיך מ'גע געווען. ס'איז טאָקע נאָר געווען [מה שזכה להשגה] ווייל ער האָט זיך קודם מ'גע געווען, אַנדערש נישט, אָבער דערנאָכדעם באַקומט מען מער וואָס ס'איז [געווען די יגיעה], מ'טרעפט מער וויפיל [עס] איז דער חשבון פון דער יגיעה.

איבערדעם זאָגט ער ס'איז לְקִיחָה [ביגיעה], און דערנאָכדעם גיט מען צי מַתָּנוֹת, מער אין די השגה, ס'איז מער די השגה [ווי דער חשבון היגיעה]. אזוי שטייט אין יפה תואר.

יא

ובזה יבואר דברי הגמרא יגיעת ומצאת תאמין, דאף שהוא בא ביגיעה, אבל מכיון שמוצא הרבה יותר מהגיעה, על כן נקרא גם בלשון מציאה

ממילא מיט דעם איז פאָרענטפערט דער יגיעת ומצאת תאמין, דו וועסט דיך טאָקע מ'גע זיין [דערויף], אָבער טרעפן וועסטו מער, מער וויפיל די יגיעה האָט באַטראָפן, איז עס שוין אַ מַתָּנָה [בדרך מציאה].¹

¹ ביפה תואר (על שמות רבה שם): הרי עליה למרום שביט שבי. קשה למה יתואר לקיחת התורה בשבי, כאילו היא אנוסה אצלנו כשבבית חרב, וכי אין רצונה להיות עמנו וכו'. ועוד קשה איך יצוירו דברים אלו וכו', התורה בהוויתה תשאר, ומי יסירנה מעיני המלאכים עד שיחזר להם וכו', כי מה הפסידו הם במה שילמדנה משה וישראל וכו'. ועוד קשה באומרו יכול מפני ששבה אותם נטלה חנם וכו', דאם כן אמאי קרה לה 'שבי', ולא 'מקח'. ועוד קשה דקאמר תרתי דסתין אהדדי, 'מקח ומתנה'. • ובשם מוהרר"י טאטצק שמעתי וכו' נע"י"ש דרכו הראשון באורך. ושוב כתב ו"ל" גם בבחינה אחרת תקרא שביה, למה שנודע שפעמים ישתנה הדין מאמתתו מפני הכרעת הרוב וכו', כי כן גור'ה אַתְּרִי רַבִּים לְהִטָּת, וכעבודא דרבי אליעזר (בבא מציעא נט:). שלא הועיל בת קול מן השמים שהלכה כמותו, וכמו שהאר"י הר"ן בזה בדרוש כי יפלא (דרשות הר"ן, דרוש יב). ונמצא שהתורה מסורה ביד חכמי ישראל לעשות בה כדעתם, ומושלמים על ענינה. וזוהו הטעם ראוי שיחזרה אף המלאכים, שהרי התורה נטלת מהם, כי מה ששיגנו הם מאמתתה, אם לא יסכימו בית דין של מטה לא יעשה מעשה כדעת העליונים אלא כדעת התחתונים, ולכן הוצרכו להביא לרבה בר נחמני להכריע בין ה' ובין מתיבתא דרקינא גבי בִּהְרָת בְּשָׁעָר לָכֵן (בבא מציעא פו:), כמו שהביא שם הר"ן. ואין צריך לומר קידוש החדש, אשר נמסר בידם לשנות עתים וזמנים, כדכתיבנא לעיל פרשה ט"ו סימן ג'. • ולפי שמתוך זה אפשר שיחשב כי אין צורך לתשיית העיון, כי קדושת התורה הרי היא בדברים שבכתב, ועל פיהם יהיה כל ריב וכל גנע, ואף כי יסופק איזה דבר, אחר שההכרעה מסורה לחכמי הדור, קל להכריע כאשר יראה בעיניהם, במעט עיון. וזה שקר, שעיקר התורה והמשפט על פי תורה שבעל פה, הצריכה עיון בר דמויות מילתא למילתא, ולהבין ולהורות כפי המדות שהתורה נדרשת בהן. לכן אמר יכול מפני ששבה אותה נטלה בחנם, תלמוד לומר 'לְקִיחָה', פירוש שצריך לקחתה במחיר רב, והוא הטורח המרובה, כמה שאמר במסכת אבות (ו, א) שהתורה 'נקנית' במ"ח דברים, במקרא במשנה בשמוש חכמים בפלפול חברים. וכן אמר (ברכות ה.) שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין, ופירשו קצת (עקי"ת יצחק, שער עז) דהיינו טורח תושיית העיון, ואמרו (מגילה ו:.) לא יגיעת ומצאת אל תאמן וכו'. • ולפי שיחשב כי לא ישיג האדם אלא בכדי יגיעו ותו לא, וזה שקר, כי אַרְבֵּה מֵאָרֶץ מִדָּה, ואין קץ (עמו) [נוסף] לכל דבר ודבר, ומי הוא זה כדאי להשיג שום דבר בעינו, אם לא שרוח ממרום יערה על העוסק בתורה להישיגו אל האמת שישגי יותר (למטה) [נממה] שבחקו להשיג על פי טרחו. והוא מה שאמר (בבמות רבה) לעיל סימן א' פרק ו' שהתורה ניתנה מתנה לעולם, ומה שאמר בנדרים (לח.) שהיה משה לומד תורה ושוכח עד שניתנה לו במתנה, שנאמר (תשא לא, יח) וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כָּכֶלֶתָ. לכן אמר כאן יכול יהיה חייב ליתן דמים, תלמוד לומר 'מַתָּנוֹת', כי אינו מחוייב לתת כדי דמיהם, דהיינו טורח שוה להשגה, שזה במדרגת הדמים, אלא ה' יחננו במתנה יותר מכדי השגתו.

¹ והחילוק שבין דרך הישגת משה לדרכינו, כי לדרכינו אין צריך לפרשו על לאחר זמן, אלא גם מי ששיג התורה בשעת היגיעה הוא נקרא בלשון מציאה, יען שהשגתו הוא יותר מכפי ערך יגיעתו, והוא רק ע"י עזר ומתנה מן השמים.

יב

וכמו כן יבואר הפסוק כי תצא למלחמה, דהאדם צריך 'ללחום' ביצרו כדי שיוכל להכניעו, ואז 'ונתנו' ה' אלקיך בידך, שיגיע להרבה יותר ממה שנתעמל בכחותיו, והוא כבר 'מתנה' מן השמים

די זעלבע איז, כי תצא למלחמה אויפן יצר הרע, ווייל מ'דארף 'לוחם' זיין מיטן יצר הרע [כדי] דו זאלסט עפעס האבן דערפון, [ולא יגעט ומצאת אל תאמין]. אבער דערנאכדעם, טאקע דער בורא כל עולמים וועט דיר געבן אזוינס וואס ס'איז דיר גארנישט איינגעפאלן, דו וועסט אויף אזא אופן [טרעפן], אזא אופן וועסטו 'באקומען', וועסטו פובש זיין [את יצרך], אזוינס וואס דו האסט גארנישט גערעכנט דערויף.

יג

ויש לומר עוד שהכתוב עצמו מסיים לבאר ענין המתנה באומרו וְשָׁבִית שְׂבִי, כי הזוכה לנצח את יצרו יכול להכניס את המדות עצמן של היצר הרע אל הקדושה, ולהתעלות בהם בעבודת ה', והוא מתנה נוספת על גיעתו שהיה רק שלא לשמוע בקולו של היצר הרע

מ'קען זאגן נאך מער, [לבאר גם הסיפא] וְנָתַנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִית שְׂבִי [שהמתנה יהיה בזה גופא, שתזכה כי וְשָׁבִית שְׂבִי].

[ווייל] מ'ג'ע איז מען זיך [על כך וכך], דער יצר הרע וויל דארטן 'דאס' [=כך וכך], און מ'דארף זיך מ'ג'ע זיין [אז] מ'זאל אים גובר זיין, מ'זאל נישט טון 'דעס'. [אבער] שפעטער אז דער אייבירשטער העלפט, נעמט מען טאקע די מדות פונעם יצר הרע אליין, און מ'ברענגט זיי אריין אין די קדושה. [ונמצא שמרויח הרבה יותר מהחשבון שנלחם עליה בתחילה, דלא רק שהכניעו ליצרו, אלא גם ישתמש בו לעבודת ה'].

יד

[ולזה אמר] כי תצא למלחמה על איביך, אז דו וועסט לוחם זיין, זאלסט נישט געכאפט ווערן [אם לא תראה מיד את פעלך]. "ונתנו" ה' אלקיך בידך, א מתנה וועסטו באקומען [דעס] אז וְשָׁבִית שְׂבִי, וואס אויף דעם האסטו גארנישט גערעכנט, [אז] אפילו דעס וואס ס'איז 'זיינע דרכים' דעס וועסטו אויך האבן [לקדושה ועבודת ה']. דעס קער אויך צו די מתנה.

טו

ישוב הקשויות בסוף המשנה ותחילתה

[קושיא ג-ד]

ג] בגמרא פירש' ה' עז לעמו יתן, על נתינת התורה. ויש להבין לפי זה ההמשך במה שמסיים ה' יברך את עמו בשלום. ד] גם למה לא אמר בלשון עבר, ה' עז לעמו "נתן"?

היצט לאמיר'זשע זען.

דאס איז דער סמיכות [בהפסוק] ה' עז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום. עז לעמו יתן [קאי על נתינת התורה, און] לעולם [איז שווער] וואס הייסט ["יתן" בלשון עתיד, והלא] לעולם די תורה הקדושה האט מען דאך שוין געגעבן, מ'האט דאך מקבל געווען די תורה אויפן בארג סיני, [וואס כן היה לו לומר בלשון עבר] ה' עז לעמו "נתן". די גמרא זאגט דאך^ה [דעם פשט, דקאי על התורה, ווייל] אין עוז אלא תורה^ט.

^ה בגמרא זבחים (טז:): וְיִשְׁמַע יְתֵרוֹ כִּהְיֶה מִן־קֶדֶשׁ, מה שמועה שמע וכו' ונתגייר וכו', ר' אלעזר המודעי אומר מתן

[און] די תורה האָט מען דאָך געגעבן [בעבער, ואס כן] וואָס איז דער "יתן" [בלשון עתיד].

טז

ישוב קושיא ד

אמנם מה שאמר בלשון עתיד ה' עז לעמו "יתן", הוא לרמוז כי כל מה שהאדם מייגע בתורה, משפיעין לו בעתיד למצוא עוד ועוד יותר השגה והבנה בתורה

נאָר דער אָמת איז, ווי מער מ'איז זיך מ'יגע, באַקומט מען דאָך פריש אַ מתנה, און דעס קומט אַלץ שפעטער.

[איז ממילא אירף] דעס וואָס מ'האָט נאָך פריער נישט מ'שיג געוועזן, איז ה' עז לעמו "יתן" [בעתיד], ער וועט אַלץ געבן [מער און מער]. אזוי ווי דער ונתנו, ער וועט געבן נאָך דער יגיעה מער וויפיל די יגיעה איז געוועזן.
און מהאי טעמא [איז] ה' יברך אַת עמו בשלום, וכדיבאר להלן].

יז

הקדמה לישוב קושיא ג, וקושיא א

בביאור כוונת מאמר המשנה בסוף עוקצין

בתוספות יו"ט מכאן כוונת המאמר שמביא התנא בסוף עוקצין, שבא לומר דאף על פי שהמשניות מלאים ממחלוקת שהיה בין החכמים, תרע שהם היו אוהבים נאמנים זה לזה, כי זאת התורה היא גורמת ברכת השלום

ער דער תוספות יום טוב זאגט, [לבאר] וואָס ער לאַזט אויס ה' יברך אַת עמו בשלום.

תורה שמע ובא. שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר (תהלים כט, ט) ובהיכלו כלו אמר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבוך בא לעולם, ה' למבול יִשָּׁב (שם, י) אמר להם ויִשָּׁב ה' מִלֵּךְ לְעוֹלָם (שם), כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבוך לעולם וכו'. ומה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו ה' יברך אַת עמו בשלום.

^ט לשון זה על ענין הגמרא דלעיל, הוא בספרי (זאת הברכה, פסקא ב): ויאמר ה' מסיני בא (ברכה לג, ב). כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל הרעיש את העולם כולו על יושביו, שנאמר (תהלים שם, א) קול ה' על המים קל הפבור הרעים, כיון ששמעו אומות העולם את הקולות נתקבצו כולם אצל בלעם, אמרו לו כמדומים אנחנו שהמקום מאבד את עולמו, אמר להם והלא כבר נאמר (נח ט, טו) ולא יהיה עוד המים למבול. אמרו לו הקול הזה מהו, אמר להם ה' עז לעמו יתן, ואין עוז אלא תורה, שנאמר (איוב יב, טו) עמו עז ותושיה, אמרו לו אם כן ה' יברך אַת עמו בשלום.

^י בתוספות יום טוב (עוקצין ג, יב): לָכֵן צִדִּיק וְצַדִּיק, נראה לי, לומר בין האוסר, ובין המתיר. וזה ג"כ טעם יפה לסמוך מאמר זה בסיום המשנה, לומר שגם שניהם החולקים, הואיל וכוונתם לשמים. אוהבים הם. כך נראה לי. ולהלן שם: אמר רבי שמעון בן חפפתא כל מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא שלום, שנאמר ה' עז וכו'. ומאמר הזה ראוי להיות בחתימת המשנה, כי ה' עז לעמו יתן על שעת מתן תורה הוא נאמר, כמו שדרשו ז"ל (ובחסין קטו. והובא לעיל) מקרא דלעיל מיניה ה' למבול יִשָּׁב, שנתקבצו כל הגוים אצל בלעם וכו'. ומכיון שכשנתן להם העזו היא התורה ברכם גם כן בשלום, נדע מזה שזאת התורה היא גורמת ברכת השלום, ועל כן נבון לבב ילבב ויחזור עליה, לא יניחה אחר שגמרה. ◦ גם בא להמתיק ולעורר הלבבות, שאף על פי שהמשניות מלאים ממחלוקת שהיה בין החכמים, ופן יעלה על הלב הנמהר כי מחלוקותיהם היתה מריבה ומצה, אמר כי לא כן הוא, שעזו התורה כלי מלא ברכת ה' הוא השלום, אין בה שמץ ריב וחלוק לבבות. וכמאמרם (קידושין ל: והובא להלן) בפסוק פי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵיהֶם (תהלים קכז, ה), נראים כאויבים, ונעשים אוהבים. ובוודאי שכן הוא למימינים פה ולומדים לשמה (שבת מג, ט), לא להתיהר או להתגדל בפני אחרים. ◦ ומלבד כל אלה ראוייה כל חתימה שתהא בשלום, כמו שסדרו אנשי כנסת הגדולה בתפלה. ועל כן כמו שהעבודה היא התפלה נחתמת בשלום, כך התורה ראוייה שתהא חתימתה בשלום. וכן בתורה כשצוה הקב"ה לברך את עמו ישראל על ידי כהנים, חתם ברכתם בשלום. והנה תמצא שהחתימה היא מעין הפתיחה, דפתח ודרש מאימתי קורין את שמע בערבית משעה 'שכהנים' נכנסין לאכול בתרומתן, וְגַם המברכים את עמו ישראל בשלום, והרי

און [לבאר גם תחלת אותה המשנה, עתיד הקב"ה להנחיל] **לכל צדיק וצדיק**^א, [דהוא לישנא כפילא 'צדיק וצדיק'].

[נאר] ווייל מ'זעט ווי אין דער גאנצער משניות איז געשטאנען פלוגתות [התנאים], 'דער זאגט אזוי [און] 'דער זאגט אזוי.

[איבערדעם] זאגט ער ניין, זאלסט נישט מיינען [שהם במחלוקת וריב זה עם זה, אלא תדע שפלוגתתם] דאס איז אלעס בלתי לה' לבדו, און די גלייכן זיך אויס, זיי ווערן אויבנים נאמנים^ב, און 'אזוי' קומט ארויס די תורה הקדושה.

[איבערדעם לאחר שאמר ה' עז לעמו יתן, ואין עוז אלא תורה], זאגט מען ה' יברך את עמו 'בשלוש'.

[ולזה נאמר גם כן שעתיד להנחיל לכל 'צדיק וצדיק', הן לצדיק האוסר והן לצדיק המתיר]. אזוי זאגט ער דער תוספות יום טוב^ג.

יח

וביאר הענין בזה, על פי דברי הגמרא חגיגה, כיון דהללו מטמאין והללו מטהרין, שמא יאמר אדם האידך אני לומד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם מרעה אחד נתנו. וקשה האידך מתורץ בזה, ואדרבה אם כולם מרועה אחד נתנו, אם כן קשה יותר האידך נדע הכרעת ההלכה

לאמר'זשע זען [בביאור דבריו].

די גמרא זאגט^ד, טאמער [שמא יאמר האדם] ווי קען איך לערנען, [והלא] זה אוסר וזה מתיר. ענטפערט די גמרא פולם מרעה אחד נתנו.

לכאורה איז שווער, אז ס'איז טאקע פולם מרעה אחד נתנו, נו ווייס איך דאך הערשט נישט [להכריע ההלכה כמי].

כבר כתב הר"ב שם דלא תני לה אלא אגב אורחא ולא לגופה, אלא נתכוון התנא שיהיו הפתיחה והחתימה שוין לטובה ולברכה.

^א בתחלת משנה דסוף עוקצין: אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שגאמר [משלי ח, כא] להנחיל אהבי' י"ש' ואצרתיהם אמלא.

^ב כמבואר בגמרא קידושין (ל): אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם, לא יבשו כי ידברו את אויבנים בשער [תהלים קכו, ה]. מאי את אויבנים בשער, אמר רבי חייא בר אבא, אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבנים זה את זה [פירש"י: מתוך שמקשים זה לזה, ואין זה מקבל דברי זה], ואינם זוים משם עד שנעשים אויבנים זה את זה, שנאמר [חזק כז, יד] [על כן יאמר בספר מלחמת ה'] את נחב בסופה [הכי דריש לה, ספר מלחמת, מלחמה שעל ידי ספר, 'אהבה' יש בסופה], אל תקרי בסופה, אלא בסופה.

^ג יש לציין כי ביום ו' אלול הוא גם יומא דהילולא של הגאון בעל תוספות יום טוב.

^ד בגמרא חגיגה (ג): דברי חכמים פריכנות וכמסמרות נטועים, בפלי אספות נתנו מרעה אחד [קהלת יב, יא]. למה נמשלו דברי תורה לדרבן, לומר לך מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה [פירש"י: שורות המענה (הוא יתר המחרישה)] להוציא חיים לעולם, אף דברי תורה מכוונין את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים. אי מה דרבן זה מטלטל, אף דברי תורה מטלטלין, תלמוד לומר מסמרות. אי מה מסמר זה חסר ולא יתר [נשנועצין אותו בכותל הוא מחסרין], אף דברי תורה חסירין ולא יתירין, תלמוד לומר נטועים, מה נטיעה זו פרה ורבה, אף דברי תורה פריין ורובין. בפלי אספות, אלו תלמידי חכמים שיושבין אספות אספות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם נתנו מרעה אחד, קל אחד נתנו [אין לך מבני המחלוקת מביא ראייה מתורת אלוה אחר, אלא מתורת אלקינו], פורס אחד אמין מפי אדון כל המעשים ברוך הוא [אין לך מביא ראייה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו], דכתיב [תהי כ, א] וידבר אלקים את כל הדברים האלה. אף אתה עשה אונין כאפרכסת [טירמוי"א שעל הריחים], וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין [פירש"י: מאחר שכולן לכן לשמים, עשה אונין שומעת, ולמוד ודע דברי כולן]. וכשתודע להבחין איזה יכשר, קבע הלכה כמותו].

יט

וברש"י ומהרש"א רואין דנחתי לתרין שהתורה ניתנה להכריע על פי הרוב, וע"פ זה הדע לקבוע הלכה. אבל קשה דהלא בגמרא מבואר תירוצן אחר, דכולם מרועה אחד נתנו

און רש"י זאגט [לפי מה שהוסיף במהרש"א]¹⁰, אז וועגן אַחְרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת, [דורך] די כָּלָלִים [שבתורה, יִדְעוּ הַאִיךְ לַהֲכַרִּיעַ הַהִלְכָה].

נו [לכאורה] דעס איז דאָךְ נישט אָבער [מבואר בדברי הגמרא], דאָס איז דאָךְ עס נישט דער תירוצן [שבגמרא] אַז פּוֹלֵם מִרְעָה אַחַד נִתְּנוּ.

כ

אמנם כבר ביארתי דתירוצן הגמרא הוא ענין אחד עם דברי רש"י ומהרש"א, כי לצורך למנין הרוב, א"א רק למי שדעתו בא מהשפעת התורה הקדושה שהוא השפעה אלקית, וכונתו רק לשמים. ועל זה אמרו בגמרא פולֵם מִרְעָה אַחַד נִתְּנוּ, וממילא תוכל לצרף דעת כולם במנין הרוב, כדי להכריע ההלכה

[אמנם כבר ביארתי הכוונה בדברי הגמרא] וואָרן ווען ס'זאל נישט זיין פּוֹלֵם מִרְעָה אַחַד נִתְּנוּ - הָאֵב איך געזאגט¹¹ [דעם פֶּשֶׁט] - [דעמאָלטס] קען מען זיך נישט פאַרלאָזן אויף אַחְרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת.

¹⁰ במהרש"א (חגיגה שם, ד"ה נתנו מרועה אחד): ואמר שאמרן מפי אדון כל המעשים כו', דגם להלכה למשה איכא לצדד לטמא ולטהר. ומרבה ליה מכל הדברים האלה, דכולן מפי הגבורה נאמרו, שהיה הדבור מתחלק לכמה קולות, כדאמרין פרק [אמר] רבי עקיבא (שבת פח:). ודבר שאינו מפורש בתורה איכא צדדין לטמא ואיכא צדדין לטהר, והתורה נתנה להכריע בהן על פי הרוב, כמו שנאמר (משפטים כג, ב) אַחְרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת. ואמר על זה עשה אוניך כאפרכסת כו', פירש בערוך אפרכסת הוא דלי של רחיים שהוא מכניס הרבה ומוציא קמעא עכ"ל, והוא משל לעניינו, שיכניס לאזנו לשמוע הרבה דברי כולן בין המטמאין ובין המטהרין, אבל יקנה לו לב להבחין מדיעות החלוקות איזה יכשר, וייקבעו לו הלכה כמותו, כפירוש רש"י.

¹¹ ונכתב ביואל משה (א, קסו-קסז) וז"ל: והנה רש"י ז"ל פירש עשה אוניך כאפרכסת, מאחר שכולן לבן לשמים עשה אוניך שומעת, ולמוד ודע דברי כולן, וכשתדע להבחין איזה יכשר קבע הלכה כמותו. ואינו מובן, דאדרבה כיון שכולן מרועה אחד ניתנו מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, האיך נדע להבחין איזה יכשר לקבוע הלכה כמותו. ומהרש"א כתב שיש לומר אחרי רבים להטות. ובאמת מצינו בגמרא גם כמה כללים אחרים, שפסקו כמה פעמים אף כיחיד נגד רבים. ○ ויהיה איך שיהיה העיקר חסר מן הספר, שלא אמרו שם בגמרא שום כלל איך להכריע את ההלכה, אלא כתבו אותו הטעם שכולם מרועה אחד ניתנו מפי אדון כל המעשים ב"ה, וזה אדרבה מכביד הספק שלא נוכל להכריע, כיון שכולם שוין שממקום קדוש יהלכו ואלו ואלו דברי אלקים חיים, ואנחנו לא נדע מה נעשה. ולכאורה אין בזה שום תירוצן על התחלת דבריו שהתחיל להגיד שלא יאמר האדם מחמת המחלוקת האיך את לומד תורה לידע הכרעת ההלכה. ○ אבל האמת הברור בזה, שבדאי יש דרך בכל מחלוקת לבוא אל האמת בכל דבר ההלכה, לפעמים על ידי כללא דאחרי רבים להטות, או כללים אחרים, שהתלמידי חכמים בעלי האסופות המטמאים והמטהרים האוסרין והמתירין באים לידי השוואה, כמו שהיה בימי חכמי הש"ס ובכמה דורות. אבל תנאי אחד צריך לזה, שיהיו כל הדיעות כולן מרועה אחד ניתנו, כמו שאמרו בגמרא על זה כמה לשונות, רועה אחד, קל אחד, פרנס אחד, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דרצה לומר שבכל הבחינות שיש בהענין אין בהם שום השפעה צדדית מן העולם מאיזה צד שהוא, אלא כל הדיעות באים רק מהשפעת התורה הקדושה שהיא השפעה אלקית, לא זולת כלל וכלל לא, ואזי מצטרפין כל הדיעות ויוצא מהם הלכה ברורה לכל העולם, כי כולם ממקור אחד באים לכיוון רצון הבורא ב"ה לאמיתת של תורה. ○ מה שאין כן בדור פרוץ, וגם החכמים תשושי כח ויראת העם עליהם, בצירוף עצת יריבעם (סנהדרין קא:א) שמושיבין רשע אצל צדיק, ואין כל הדיעות ממקור אחד ופרנס אחד, אלא ערבוּבאי גדולה יש בהם מדעת כל הצבור ומפלגות שונות המשפיעים על כל העם ועל המנהיגים לסמות עיני כל. ועל מצב דור כזה דרש רבי שמעון בן יוחאי (שבת קלח:) הנה ימים באים וגו' וְשִׁטְטוּ לְבָקֶשׁ אֶת דְּבַר ה' יִלָּא יִמְצְאוּ (עמוס ח, יא-יב), שאמר על זה שלא ימצאו הלכה ברורה 'במקום אחד', ורצה לומר שלא יבואו הדיעות ממקום אחד, שהוא הרועה אחד ופרנס אחד, אלא מהשפעת הרבים התועים מדרך האמת, ומי יורה דעה ומי יבין שמועה. ○ ומובן ב"ש חגיגה, שאין מניעה ללימוד התורה מחמת מחלוקות החכמים, כי כיון שכולם מרועה אחד נתנו מפי אדון כל המעשים ב"ה, לא זולת, בודאי יצא מהם הלכה ברורה למי שמטה אונו כאפרכסת לקנות לב מבין. לאפוקי הדור האחרון אשר עליהם אמרו חכמינו ז"ל (שבת שם) עתידה תורה שתשכח מישׂראל, כי הרועים והפרנסים המה דעת הקהל המרובה, שאין בהם לא דעת תורה ולא דעת אמת כלל, והן המה המשפיעים גם על המנהיגים, כמו שאמרו ז"ל (רות רבה א, א) אוי לדור ששפטו את שופטיהם, ואי אפשר לידע מי הוא זה ואיזה הוא שאין השפעת הדור עליו אלא אומר דעת תורה בלבד לאמיתת של תורה.

וואָרן אַז ס'איז נישט קיין 'ערנסטע' מיינונג, קען דאָך נישט זיין [לצורך דעתו לחשבון מנין הרוב. און] מ'ווייטט דאָך נישט ווער 'ס'מיינט ערנסט. אבל יען שדברי התנאים ואמוראים הם כולם מרעה אַחַד נָתַנו, וכולם דעתם לשמים, על כן שפיר יש לסמוך בהכרעת ההלכה בדבריהם כפי כללי התורה וההלכה].

כא

סיום ביאור המשנה דעוקצין

ובו גם ישוב קושיא ג

והנה כל הפלוגתות שנחלקו החכמים, הם אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכל אחד קיבל את חלקו בתורה בהר סיני, ולזה אמרו שהכל בא מרועה אחד. ומכיון שכולם כוונתם לשורש האמת, לכן הם באהבה ובשלום זה עם זה, אף שחולקין בהלכה

יהיה איך שיהיה, זאגט די משנה [דסוף עוקצין, לפי דרך התוספות י"ט] (כהמשך דלהלן

באות כב).

[דהנה] דער אַמַת, די אַלע פלוגתות וואָס יעדער האָט געזאָגט [בכל המשוניות], דאָס האָט מען מְקַבֵּל געוועזן חֲלָקוֹ [בתורה, בהר סיני], – [וכמו שפירשו בנוסח התפילה] "וְתִן חֲלָקֶנוּ בְּתוֹרַתְךָ", – אויפן הר סיני זענען דאָך געשטאַנען אַלע אידן, [ושם נמסר] כל מה שתלמיד ותיק עתיד לְחַדֵּשׁ^ט, יעדער האָט דאָך מְקַבֵּל געווען זיין חֲלָק אויפן באַרג סיני.

[וממילא] איז דאָך עס פון איין שוּרָשׁ.

[און] אַז דאָס איז פון איין שוּרָשׁ, גלייכט מען זיך אויס [ונעשים אוהבים נאמנים].

ווייל יעדער מיינט דאָך [נאָר דעם רצון ה'], יעדער וואָס ער האָט מְקַבֵּל געווען, יעדער זוכט דאָך דעם אַמַת.

אַז דאָס איז, ביי יעדן עקסטער אַז ס'איז אַ הַשְׁפָּעָה פון השם יתברך [שניתן לו מסיני], ממילא איז דאָך דאָס אַלעס אַמַת.

כב

וזה שמביא המשנה לכאן את הפסוק ה' עַז לְעִמּוֹ וְתִן, וזה התורה, שהוא השפעה מוהק"ה בדרך מתנה למיימנים בה. ולזה מסמך הכתוב ה' וְיָבֹרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, דכיון שתורת כולם הוא ממה שנתן הקב"ה, על כן מתברכים עי"ז במדת השלום, יען כי כולם מרועה אחד ניתנו, וכונת כולם ודיעותהם הוא בא ממקור אחד

[איבערדעם זאגט די משנה, שנאמר] ה' עַז לְעִמּוֹ וְתִן, דער בורא כל עולמים גיט אַ מִתְּנָה

^ט בתפלת שבת ויו"ט, וכן ביהי רצון שבסוף כל תפילת י"ח. והוא גם לשון המשנה באבות (ה, כ).

^י שכל אחד יש לו חלקו בתורה לפי שורש נשמתו. ופירוש זה מובא בכמה ספרים, ובפרט בתפארת שלמה מובא זה הרוב. – ועיין בספר מעלות התורה (לרבי אברהם אחי הגר"א) וז"ל: ונראה על פי מה שכתב האלשיך על מה שאנו אומרים וְתִן חֲלָקֶנוּ בְּתוֹרַתְךָ, לפי שכל הנשמות עמדו על הר סיני וקבלו כל אחד חלקו בתורה, וזה שכתוב בגמרא (מגילה ו:): יִגְעִי וּמִצְוֵי תַאמִּין, מִצְוֵי דִיִּיקָא, כאדם המוצא אבדתו, לפי שהוא חלקו.

^י כמבואר בירושלמי פאה (דף יג.): [כתוב (עקב ט, י) וְתִן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לִחְתֵּי הָאֲבָנִים וגו'] וְעִלֵּיהֶם כָּל הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר דָּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מִתֹּרֵךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֶל. ר' יהושע בן לוי אמר, עליהם ועליהם, כל ככל, דברים הדברים, מקרא משנה תלמוד ואגדה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו, כבר נאמר למשה בסיני. מה טעם, יִשׁ דָּבָר שִׁיאֲמַר רָאָה זֶה חֲדָשׁ הוּא וגו' (קהלת א, ט), משיבו חבירו ואומר לו כִּבְרִי הִיא לְעֵלְמִים (שם).

ובשמות רבה (כח, ו): וְיָדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר. אמר רבי יצחק מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור, קבלו מהר סיני, שכן משה אומר להם לישראל (נצבים כט, יד) כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֶה עֲמָנוּ עֹמֵד הַיּוֹם וגו' וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֶה עֲמָנוּ הַיּוֹם, 'עמנו עומד היום' אין כתיב כאן אלא עמנו היום, אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש שלא נאמרה בהם עמידה, שאע"פ שלא היו באותה שעה כל אחד ואחד קבל את שלו וכו'. ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן, אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני וכו'.

(וכדלעיל באות טז בביאור הפסוק), [און] ס'איז נישט קיין 'אייגענעם' דעת, נאָר [דאָס איז אלעס פון הקב"ה].

ממילא איבערדעם איז ה' יִכָּרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, אפילו מ'איז חוֹלֵק [זה עם זה בדברי תורה, אַז] דער זאָגט אַזוי און דער זאָגט אַזוי, [אבל הכל בשלום ולא במריבה]. וואָרן די אַלע זענען זיך מִיַּגַע צו זוכן דעם אָמֶת, איז דאָךְ עס אַ השפעה אלקית, איז דאָךְ עס איין זאך, אַזוי ווי די גמרא זאָגט פֿולֶם מֵרַעָה אָחָד נִתָּנוּ, איז עס פֿון איין מקור.

כג

ישוב קושיא ב

[ובזה אתי שפיר הבנת דברי המשנה דעוקצין, כמה שלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. כי מה שביארנו לעיל, שע"י היגיעה בתורה זוכין להשיג ולהבין יותר מכפי ערך היגיעה, ע"י עזר ממרום בדרך מתנה ומציאה, והו רק באופן שכוונתו לשמים לקבל השפעת הדעת ממקור הקדושה אשר כולם מרועה אחד ניתנו, ולזה אמרו לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה, דהיינו שיחזיק ברכה זו של קבלת ההשגה שנשפע מן השמים, אלא השלום, היינו אותן שמימינים בה שמתקיים בהם את והב בסופה, והם תלמיד חכמים המרכים שלום בעולם ע"י שכולם כוונתם לשמים].

כד

ישוב קושיא א (באופן ראשון)

בקישור המשנה דברכות, להמשנה דעוקצין

די זעלבע איז [מבואר גם במשנה דברכות] מַאֲמִיתִי קוֹרִין אֶת שְׁמֵע בְּעֶרְבִית, מְשַׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנְסִין לֵאכּוֹל בְּתֵרוֹמָתָהּ.

כה

בגמרא ריש ברכות הובא ברייתא דזמן קריאת שמע ערבית הוא משעה שהעני נכנס לאכול פתו, והקשו התוספות דאם כן עני גופיה מתי יקרא ק"ש ויתפלל [דהא אסור לאכול קודם קר"ש]. ועל זה עמד במהרש"א למה לא הקשו התוספות כן גם על המשנה, דאם כן כהנים גופיהו מתי יתפללו

[דהנה] מ'פרעגט די קשיא [במהרש"א (כדלהלן), דהנה בגמרא] ווייטער שטייט^כ [דאיתא בברייתא, מאימתי קורין את שמע בערבין] משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח. פרעגט תוספות^{כב}, ווען ליינט דער עני [אליין] קריאת שמע.

פרעגט דער מהרש"א^{כב}, פארוואס פרעגט ער דאס נישט אויבן [אויף די משנה], ביי [משעה] שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן.

^כ בגמרא ברכות (ב:): אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, ורמינהו, מאימתי קורין את שמע בערבין, משהעני [פירש"י: שאין לו גר' להדליק בסעודתו] נכנס לאכול פתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. סיפא ודאי פליגא אמתניתין [דקתני הכא עד שעה שעומד ליפטר מתוך הסעודה וכו', ובמתניתין תנן עד סוף האשמורה הראשונה], רישא מי לימא פליגי אמתניתין. לא, עני וכהן חד שיעורא הוא [עני כל ליליות, וכהן טמא לאכול בתרומה, חד שיעורא הוא, צאת הכוכבים].

^{כב} בתוספות (ברכות שם): משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח. תימה, עני גופיה מתי יתפלל, דהא אמרת זמן אכילתו היינו זמן קריאת שמע, וכיון שבא זמן קריאת שמע אסור להתחיל בסעודה עד שיתפלל ברישא, כדחניא לקמן (דף ד:) וקורא קריאת שמע ומתפלל ואוכל פתו ומברך וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. ויש לומר דזמן תפלה הוי קודם לזמן סעודה, דלאו דוקא משעני נכנס לאכול, אלא פורתא מעיקרא קאמר, שעד שיכינו לו סעודתו יקרא ויתפלל.

^{כב} במהרש"א (שם): בד"ה משעה שעני כו' עני גופא מתי יתפלל כו' כיון שבא זמן ק"ש כו' עכ"ל. אבל אמתניתין דקתני משעה שהכהנים כו', לא תקשי להו דהאיק יאכל אז תרומה דאסור להתחיל בסעודה כו', דיש לומר דהכי קאמר, משעה שהכהנים [נכנסים] לאכול כו' דהיינו שמתריס' לאכול בתרומה ואין להם טומאה

דער מהרש"א וויל זאגן ווייל קאָן זיין [דהכוונה רק 'שמותיים' וראויים לאכול מצד שנטהרו מטומאתם. אבל הוא דחוק קצת, דלכאורה] מ'קען דאָך דאָ [אצל עני] אויכעט זאָגן [אזוי]^{כב}.

כו

ומתרגם הצ"ח דשאני אכילת הכהנים, דאכילת קדשים ותרומה הוה מצוה, ואם כן יכולין לאכול גם בזמן חיוב קריאת שמע

[נאָר] מ'וויל עפעס אַ חילוק מאַכן, [אַז ביי אכילת] תרומה קאָן זיין [וויבאַלד] ס'איז אַכילת מַצוה, מעג מען גאָר [לאכול אף בזמן חיוב קריאת שמע]^{כז}.
אַזוי זאָגט דאָרטן דער צל"ח^{כח}, - און ס'איז דאָ אַנדערע מפרשים, - [אַז וויבאַלד] ס'איז אַכילת מַצוה מעג מען גאָר אפילו דעמאָלטס, אפילו אַז ס'קומט אויס [בזמן קריאת שמע], וויבאַלד מ'איז מקיים אַ מַצוה, [כי] אַכילת קדשים^{כט} און אַכילת תרומה איז דאָך אַ מצוה עשה^ל. [ולכן לא הקשו התוספות אמתניתין דמייירי באכילת כהנים, אלא אברייא דמייירי באכילת עני].

כז

ולפי זה נמצא דממשנה זו מוכח דיש אופן שמתקיים שתי המצות, הן מצות אכילת תרומה על ידי הכהנים, והן מצות קריאת שמע ע"י שאר כל ישראל. וע"י האחרות והשלום נקראו שתייהן על שם כולם, כמבואר בספרים דע"י קיום מצות וְאֶהְיֶה לְעָמְךָ כְּמוֹךָ, יש לכל אחד זכות בכל התורה^ל מצות שמקיימים כל ישראל

נו קומט דאָך אויס, לפי זה איז מען מקיים צוויי מַצוֹת.
דער איז מקיים מַצוֹת קריאת שְׁמַע, און דער איז מקיים מַצוֹת אַכילת תרומה.
[ושתי המצות האלו נחשבים על שם כולם ע"י מדת השלום, וכדלהלן]. (המשך וסיום הענין, באות לא)

עוד. ומיהו ודאי אסירי להתחיל בסעודה משום זמן קריאת שמע. אבל משהעני נכנס לאכול פתו במלח כו' משמע שאז דרכו לאכול, כפירוש רש"י משום שאין לו נר, ואהא קשיא להו שפיר מתי יתפלל כו', ודו"ק.
^{כב} ואף שהמהרש"א נחית ליישב זה, אבל עדיין דחוק הוא.
^{כד} כי העוסק במצוה פטור מן המצוה.

^{כה} בצל"ח (שם ב): משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. ואף שאסור לאכול משהגיע זמן קריאת שמע, ועיין עמוד ב' בתוספות בד"ה משעה שהעני וכו'. אולי הכהנים מותרים לאכול תרומתן אז אפילו בזמן קריאת שמע, כיון שאכילת תרומה מצוה היא כעבודת עבודה במקדש, והרי ר' טרפון ביטל זמן בית המדרש בשביל אכילת תרומה כמבואר בפסחים דף ע"ג ע"א, ולכן לא הקשו התוס' קושייתן על המשנה, ואין אנו צריכין לדברי מהרש"א לקמן ע"ב בדברי התוספות. ולקמן בדברי הגמרא יבואר עוד.
ולהלן שם (ב): כתב על דברי הגמרא: תוספות ד"ה משעה שהעני וכו', תימא עני גופיה מתי יתפלל וכו'. וכתב מהרש"א אבל על מתניתין לא קשיא וכו' די"ל דהכי קאמר משעה שהכהנים וכו' היינו שמותרים וכו'. וכבר כתבתי במשנתנו לרדות דבריו, וכתבתי דבמשנתנו יש לומר דאכילת תרומה שהיא מצוה אינה אסורה אפילו בזמן קריאת שמע, יע"ש. וועוד אני אומר, דעל משנתנו לא קשיא להו, לפי מה שכתב המגן אברהם בסימן רל"ה ס"ק ד' בשם הטור דדוקא לקבוע סעודה אסור אבל טעימה מותר וכו'.

^{כז} כי במקום דלא הוו מחוסר כיפורים (שא"צ עוד להביא קרבן לטומאתו), וכגון בטומאת מת ושרץ, הרי הכהנים נטהרים בצאת הכוכבים גם לאכילת קדשים.

^{כח} בצל"ח מביא ראיה מגמרא פסחים (עב: עג): דתניא מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש [פירש"י: בערב] לבית המדרש, לשחרית מצאו רבן גמליאל, אמר לו מפני מה לא באת אמש לבית המדרש, אמר לו עבודה עבדתי, אמר לו כל דברך אינן אלא דברי תימה, וכי עבודה בזמן הזה מניין, אמר לו הרי הוא אומר (קרח יח, ז) עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֲתָן אֶת קִהְיָתְכֶם [מתנות כהונה שנתתי לכם הרי הן כעבודה], עָשׂוּ אכילת תרומה בגבולין, כעבודת בית המקדש.

ועיין ברמב"ם (תרומות טו, כב): כל האוכל תרומה, מברך ברכת אותו מאכל, ואחר כך מברך אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשׁוֹ שֶׁל אֱהֲרֹן וְצִוְּנוּ לֶאֱכֹל תְּרוּמָהּ. וכך קבלנו וראינו אותם מברכין אפילו בַּחֲלַת חוצה לארץ, שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה, שנאמר עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֲתָן אֶת קִהְיָתְכֶם.

כח

אופן שני בישוב קושיא א

גם בפסוק ראשון דקריאת שמע מצינו בחינה הנוכרת. דהנה במזרחי
הקשה על פירש"י בכוונת אמירת ה' אֱלֹקֵינוּ, דמה בא להשמיענו בזה

און [דעס] וואָס מ'זאָגט [ב״י קריאת שמע] ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד, זאָגט מען אויך די
זעלבע [ענין].

ווייל מ'זאָגט קודם [ה'] אֱלֹקֵינוּ, [שעל זה קשה] ווי ער דער מזרחי פרעגט.

[דהנה] רש"י זאָגט כח^ב [פשט אויף ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד], היצט איז אֱלֹקֵינוּ [ולא אלקי האומות],

און לעתיד וועט זיין [ה'] אֶחָד.

פרעגט ער^{כט}, וואָס דאָרף מען דערציילן [אז] ה' אֱלֹקֵינוּ [ולא אלקי האומות], דער
עיקר איז דאָך [לקבל עליו יחודו] אַז ה' אֶחָד. וואָס דאָרף מען דאָס דערציילן.

כט

אמנם נראה לפרש לשון זה, שהוא על פי המבואר בספרים כמה שאומרים אֱלֹקֵי אֲבֹרָהּ אֱלֹקֵי יִצְחָק ואלֹקֵי
יַעֲקֹב, כי כל אחד מהאבות השיג אלקותו יתברך ועבר את ה' במדה מיוחדת לפי תכונתו ושורש נשמתו

נאָר דאָס קאָן זיין [לדרכינו, בכוונת אמירת ה' אֱלֹקֵינוּ].

[דהנה מבואר בספרים^ל הטעם פארוואָס] מ'האָט געזאָגט^{לא} אֱלֹקֵי אֲבֹרָהּ אֱלֹקֵי יִצְחָק

וּלְאֵלֵי יַעֲקֹב, פאָרוואָס זאָגט מען עס אויף יעדן [עקסטער] אֱלֹקֵי, [ואין אומרין על כולם
ביחד 'אלקי אברהם יצחק ויעקב'].

[וביארנו בזה] ווייל יעדער [פון די אבות הקדושים] האָט געדינט דעם אייבירשטען לויט

זיין השָׁגָה, נישט [בלוין] דעם וואָס ער האט געזען [פון] פריער, יעדער האָט דאָך אַן
[השָׁגָה באלקותו ית'] לויט זיין שוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ^{לב}, [ועבודתם היה לפי תכונת מדותיהם, חסד גבורה

^{כב} ברש"י ואתחנן (ד, ט): ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד. ה' שהוא אֱלֹקֵינוּ עתה ולא אלקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אֶחָד,
שנאמר (צפניה ג, ט) כִּי אֶזְאָהֲפֶךָ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקָרָא כָּלֶם בְּשֵׁם ה', ונאמר (זכריה יד, ט) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה'
אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד

^{כט} במזרחי שם: אך קשה, דלפי זה האי קרא, לא בייחודו יתברך קמייני, אלא 'שמודיענו' שהוא עתיד להיות
אחד לכל האומות, ולא כמו עכשיו, שיש לכל אומה ואומה אלוה בפני עצמו. ואין הדבר כן, שהרי יחודו יתברך
[היינו לייחד את ה' בלבד] ושהוא מצות עשה, לא למדו אותו רבותינו ז"ל אלא מהאי קרא. ואמרו רבותינו ז"ל
(ברכות יג,): שצריך להאריך בדל"ת של אחד, עד שיגמור בכוונתו מחשבה, שהוא אחד בשמים ובארץ ובארבע
רוחות העולם. ושמא יש לומר, ד'אלקינו' דהכא הוא דקא דריש, דהוה ליה למכתב שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֶחָד, או
ה' אלקים אחד, מאי 'אלקינו', לומר לך שה' שהוא עכשיו אלוה שלנו בלבד ולא לשאר האומות, יבא זמן
שיהיה אלוה לכל האומות, ואז יהיה ה' אחד לכולם. אבל לעולם עיקר ייחודו יתברך [היינו קבלת ייחודו] מהכא
נפקא. וכאילו אמר, שמע ישראל, שעכשיו בלבד ה' אלקינו ולא לשאר האומות, אבל יבא זמן שיוודו בו כל
האומות ויאמרו ה' אחד, שאין כייחודו אחד מן האחדים [לשון הרמב"ם יסודי התורה א, ז], והוא אחד בשמים ובארץ
ובארבע רוחות העולם.

^ל כן מובא בייטב פנים (לסוכות אות לר): כי ידוע מה שנאמר אֱלֹקֵי אֲבֹרָהּ אֱלֹקֵי יִצְחָק וּלְאֵלֵי יַעֲקֹב (שמות ג, ו), כי
כל אחד עבד עבודה מחודשת, אברהם בבחינת חסד ואהבה וכו', יצחק בבחינת גבורה ופחד, יַעֲקֹב איש תָּם
יֵשֵׁב 'אֶהְיֶה' (תולדות כה, כז), חסד וגבורה, מדת קו האמצעי, בחינת דעת המכריע הכלול משניהן. - ועיין גם
בייטב פנים בדרושי קהלת (ד"ה אני הנה הגדלתי). ובייטב לב פרשת ויצא (באמצע אות ו). [וע"ע קרוב לזה בשו"ת
פנים מאירות א, א, טז], ובבע"ש טוב ע"ה"ת (רצא, אות ו-י), עי"ש לפי דרכם].

ורבינו מזכיר בחינה זו בכ"מ, ומהם כ"ג פינחס תשכ"ז, ואתחנן תשכ"ז, וישלח תשט"ו, תבוא תשט"ז,
ובדרשת הושענא רבה תשכ"א.

^{לא} בפרשת שמות (ג, ו טז. ד, ה). וכן אומרים בברכה ראשונה דתפילת י"ח.

^{לב} ועיין בזהר הק' (דף קג): רבי יהודה פתח, נודע בשְׁעָרִים בַּעֲלָה בְּשִׁבְחוֹ עִם יִצְחָק אֶרֶץ (משלי לא, כג). תא חזי,
קודשא בריך הוא אסתלק ביקריה, דאיהו גְּנוֹי וסְתִים בעילויא סגיא, לאו אימי בעלמא ולא הוה מן יומא דאתברי
עלמא דִּיכִיל לקיימא על חֲכִמְתָּא דִּילֵיהּ ולא יכיל לקיימא ביה, בגין דאיהו גְּנוֹי וסְתִים ואסתלק לעילא לעילא,
וכלהו עֲלָיָא וְתַמָּאֵי לֹא יִכְלִין לֹאֲתַדְבָּק וכו', דלא אחידע ולא חוֹדֵמָאן דִּיכִיל לקיימא ביה, ואת אמרת נודע

ותפארת]. איבערדעם שטייט ביי יעדן עקסטער, אַלְקִי אַבְרָהָם, אַלְקִי יִצְחָק, [ואלקי יִצְקָב].

ל

ועל דרך זה יש לפרש שאנו אומרים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' "אַלְקִינוּ", שעל כל אחד מאתנו מיוחד שמו ואלקותו לפי בחינתו, אבל מכל מקום ה' "אַחַד", שבשורשם הכל אחד, כי כולם מיוחדים לבם לשמים, ואין יחיד כיחודו. והוא כעין בחינה המבואר לעיל בכוונת המושג סוף עוקצין, בביאור הפסוק ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם איבערדעם זאגט מען שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' "אַלְקִינוּ", דער בורא כל עולמים איז ביי יעדן [מתייחד שמו ואלקותו לפי בחינת עבודתו והשגתו של האדם], יעדער האָט אַן אַנדערער הַשְׁגָּה, אין הַשְׁגָּה אַלְקִית.

אַבער דער אָמַת איז עס ה' "אַחַד", די אַלע דיעות די אַלע פלוגתות זענען איינס, פון איין מקור. [כעין] ווי ער פירט אויס [בסוף המשנה] ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, ווי דער תוספות יום טוב זאגט. דאָס איז די בחינה פון קריאת שמע.

לא

המשך וסיום אופן ראשון ביישוב קושיא א

ממילא איז מאימתי "קורין את שמע" בערבית, משעה "שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן". דער איז מקיים 'די' מצוה [לקרות את שמע], און די כהנים זענען מקיים 'די' מצוה [לאכול בתרומתן] (וכדלעיל באות כז).

און ס'איז דאָך פֿל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בְּזֶה (שכוונת לט.), [וממילא] איז מען מקיים [יעדער איינער] אַלע תרי"ג מצות שטייט דאָך^ל, דורך שָׁלוֹם, ממילא איז עס ביי יעדן עקסטער נחשב [כאילו קיים בעצמו שתי המצות האלו]. [וממילא בכל זה אתי שפיר קישור סוף המשנה לתחלתה, דהכל ענין אחד הוא].

לב

ישוב קושיא ב (באופן ב)

[ובזה גם כן אתי שפיר הבנת דברי המשנה דעוקצין, במה שלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. כי רק על ידי השלום זוכין למעלה זו, שכל אחד נחשב לו כל התרי"ג מצות, גם מה שמקיים חבירו ולא הוא].

בְּשָׁעִים בַּעֲלָה. ○ אָלָא וְדאי, נִדְעָה בְּשָׁעִים בַּעֲלָה, דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּאִיהוּ אֲתִידַע וְאֲתִדְבֹק לְפָנֵם מַה דְּמִשְׁעִיר בְּלִבִּיהּ, כָּל חַד כְּמָה דִּכְיָל לְאַדְבָּקָא בְּרוּחָא דְּחֻכְמָתָא, וּלְפָנֵם מַה דְּמִשְׁעִיר בְּלִבִּיהּ הֵכִי אֲתִידַע בְּלִבִּיהּ. וּבִגְיִי כִּךְ נִדְעָה בְּשָׁעִים, בְּאִנּוּן שְׁעִים. אָבֵל דְּאֲתִידַע כְּדָקָא יֵאוֹת לֹא יִהְיֶה מֵאֵן דִּכְיָל לְאַדְבָּקָא וּלְמַנְדַּע לִיהּ.^ל כֵּן מוּבָא בַּכֹּמָה סְפָרִים קְדָמוֹנִים, עַל פִּי דְּבִרֵּי הָאֲר"ל (שער הגלגלים, פ"ד אות יא) דְּצִרִיךְ כָּל אָדָם לְקִיִּים כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת, וּבֵאֵם לֹאֹר צִרִיךְ לְהַתְּגַלְגֵּל, וְהַעֲצָה הוּא לְקִיִּים מִצְוֹת וְאֵהֲבָת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ, שְׁעִי"ז נִחְשָׁב כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּכָלל יִשְׂרָאֵל גַּם עַל שְׁמוֹ, וְעֵינֵין בּוֹה בְּהַקְדָּמַת דֶּרֶךְ פְּקוּדִיךְ (הקדמה ג). וּרְבִינוּ מֵבִיא עֲנִין זֶה כַּמ"פ (ומהם כס"ג במדבר תשט"ז) בְּשֵׁם בֵּית שְׁמוּאֵל אַחֲרוֹן (פרשת שמות).

ובסיום משניות ו' טבת תשט"ז (נדפס בחידושי תורה תשט"ז סוף ח"ב) הביא רבינו כן בשם הנועם מגדים בתהלים אמרות שהוריות (פרק כט) שמביא כן בשם לויית חן, ומפרש בזה את הפסוק שלפנינו, ה' עוֹ לַעֲמֹ יִתֵּן ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, דהרי ישנן כמה מצות שא"ל לקיימם וכגון מצות התלויים בכהונה ולויה, וכן יש כמה מצות שאין זוכין שיבאו לידו, והעצה הוא לקיים מצות וְאֵהֲבָת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ, דעל ידי שיש לו התחברות עם אחרים שמקיימים המצות ע"ז נחשב גם לו כאילו קיימם ומצטרף המצות לכל אחד, כי אחד עושה מצוה זו וחבירו עושה מצוה אחרת והם נחשבים לכולם כאילו עשאו, שְׁעִי"ז ההתחברות הם עושין כולם ביחד, ועל כן אינן צריכין עוד להתגלגל. וזה שאמר הכתוב ה' עוֹ לַעֲמֹ יִתֵּן, דהיינו התורה שנקראת עוֹ, אך לכאורה הוא דבר שאי אפשר שיקיים כל אחד מישראל כל התרי"ג מצות, לזה אמר ה' יְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, שיהיו באחדות ובשלום זה עם זה, וא"כ נחשב לכל אחד גם מעשה המצות של חבירו ונחשב לכולם כאילו קיימו הכל, עכ"ל.

לג

עוד בביאור הפסוק בפרשת כי תצא

בספרי אמרו בפסוק כי תצא למלחמה, אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' אלקיך נתנו בידך. ויש להבין מה כוונתו להוסיף בזה שאמר סוף שנתנו, דהלא פשיטא הוא

נאָר [דעס וואָס] כ'האָב געזאָגט [פשוט אין] דעם כי תצא למלחמה על אייך ונתנו ה' אלקיך בידך, און טאָקע בעצם ווי דער זיידע זכרוננו לברכה זאָגט [עס שוין] אין יטב לב, אַז דו וועסט לוחם זיין [עם כוחות היצר, תזכה אחר כך למתנה מן השמים, שנתנו ה' אלקיך בידך, עוד יותר מכפי היגיעה, ואף בזמן שכבר לא יהיה עוד היגיעה].

[בזה יש לבאר גם דברי הספרי, וואָס] דער ספרי זאָגט דאָך ל', אם תעשה כל האמור בענין, סוף שנתנו ה' אלקיך בידך.

[דלכאורה] וואָס זאָגט ער עפעס "סוף" שנתנו, נו אָודאי איז עס צום סוף, וואָס דאָרף ער דאָס צו זאָגן.

לד

אמנם יש לפרש, דהנה בתורה מרומז כל המאורעות שבכל הדורות עד סוף כל הדורות

נאָר וואָס'זשע דען.

דער אָמַת, די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה איז דאָך אַ נצחיות, [און] אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה איז דאָך מְרוֹמָז [אלעס] פון ווען די וועלט איז באַשאַפֿן געוואָרן עד סוף כל הדורות^ל. און נאָך מער, בשעת בריאת העולם [איז מרומז שוין אלעס] אויף שפעטער.

לה

[ולדוגמא] ווי ס'שטייט אין פסוק [וישלח לב, יב] יעקב אבינו האָט געזאָגט הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אַחִי מִיַּד עֶשָׂו, זאָגט דער מדרש^ל, הַצִּל אֶת בְּנֵי מִיד בְּנֵי עֶשָׂו שְׂבָאִים מִכּוּחוֹ שֶׁל עֶשָׂו.

די אַלע תּפִּלוֹת [פון יעקב אבינו] זענען געוועזן גאָר געגאָנגען פֿאַר די קינדער, אין די 'שפעטערע' דורות.

לו

והספרי בא ליישב מה שדקדקנו לעיל בשם הייטב לב, שהתחיל בלשון מלחמה, וסיים בלשון מתנה, דהוא כתרתי דספרי

דאָס קאָן זיין [באופן שלישי ברמז הפסוק] כי תצא למלחמה על אייך ונתנו ה' אלקיך בידך.

ער הייבט אָן כי תצא למלחמה, און ער לאָזט אויס ונתנו [בדרך מתנה]. דעס וואָס דער יטב לב שטעלט זיך.

^ל בספרי (ריש פרשתן): על אייך. כנגד אויבך. ונתנו ה' אלקיך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' אלקיך נתנו בידך.

^ל ועיין בזה באורך בהקדמת הרמב"ן על התורה.

^ל בבראשית רבה (עו, ו): הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אַחִי מִיַּד עֶשָׂו. הַצִּל אֶת בְּנֵי לַעֲתִיד לְבָא, מִיַּד בְּנֵי בְנוֹי שְׂבָאִים עֲלֵיהֶן מִכּוּחוֹ שֶׁל עֶשָׂו.

לז

דהנה המשך קיום התורה הוא ע"י שדורות האחרונים
הולכין אחר הקבלה והדרכים של דורות הראשונים

קאן זיין, דאָס איז טאַקע אַמֶת.

(דהנה) די תורה הקדושה, פון קבלת התורה אן (במשך) אלע דורות, אלעס ריקט זיך
דאך נאך, נאך די 'פריערדיגע' דורות, די 'פריערדיגע' קבלה. ביז דער בורא כל
עולמים וועט העלפן [ס'וועט זיין] ביאת המשיח, און ס'וועט נתגלה ווערן דער אור
התורה בשלימות.

לח

והנה הקדושים וצדיקים שבדורות הקדומים, הם נתייגעו ונתעמלו באמת על התורה, והיה להם דעת שלימה
האדך ללחום על קיומה. ורק בזכותם הוא מה שאנו יכולין להתקיים בדרך התורה אף בדורות האחרונים

[און] דער אַמֶת, זיי - די פריערדיגע - האָבן זיך אָמֶת'דיג מִיַּגַע געווען אויף די
תורה הקדושה. זיי האָבן געהאַט דעם הויכען דעת, 'וויאָזוי' מִיַּגַע צו זיין.
[אבער] די שפעטערע דורות, [סיי] 'וואָס' מ'טוט, איז דאך עס 'לָמָּה נֶחֱשָׁב' אַקעגן
די פריערדיגע.

נאָר וואָס דען, "בְּזִכְוֹתָם" האַלט זיך אויף דעם 'היצטיגע' דור [אויך].

לט

ונמצא שאצלם היה קיום התורה ביגיעה ומלחמה, וכו' לכל זה בזכותם. אבל אצלנו הוא
כבר בדרך מתנה ומציאה, שאנו בעצמינו אין אנו כדאים לזה, רק הכל בזכות הראשונים

איבערדעם איז רעכט.

'זיי' האָבן זיך מִיַּגַע געוועזן, און 'אונז' דאַרף מיר שוין, אונז מוז מיר שוין
באַקומען אַ מתנה.
דעם וואָס מ'האַלט זיך אויף [שיש לנו קיום בדורות האחרונים], דאָס איז שוין אַ מתנה.

מ

ובזה מבואר הכתוב (באופן ג), שאמר כי תצא למלחמה על איביך, והיינו בדורות הראשונים שהיו לוחמים
ביגיעה, או "ונתנו" ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ, והיינו בדורות האחרונים שאו כבר הוא בבחינת מתנה, ושלא כפי הגיעה

[איבערדעם] זאָגט ער דאָ, כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ, אַז דו וועסט אַרויסגיין אין
אַ מלחמה, דו וועסט דיך מִיַּגַע זיין^{לז}. דער 'סוף' וועט זיין, ביי עיקבא דמשיחא, דער
סוף וועט זיין "ונתנו" ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ, וועט דער אייבירשטער העלפן, ער וועט געבן
אַ מתנה, אין דעם כַּח (וזכות) וואָס 'זיי' האָבן זיך געפלאָגט און זיי האָבן זיך מִיַּגַע
געוועזן - לְקַדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה^{לח} - אויף די תורה הקדושה.

מא

וזהו שאמרו בספרי, אם תעשה כל האמור בענין, דהיינו בדורות הראשונים,
"סוף" שה' אלקיך נתנו בידך, דהיינו אף בדורות האחרונים שבסוף הימים

איבערדעם זאָגט ער [בספרי], אם תעשה כל האמור בענין, וועט זיין "סוף", ווען

^{לז} והיינו בדורות הראשונים, וכמבואר להלן באות מב.

^{לח} לשון הפסוק בתהלים (טו, א), והוא בהמזמור שמזמירין בסעודת הילולא.

וד"ל רש"י שם (ב-א): טובתי כל עליו. טובות שאתה עושה לי, לא עליך הם לגמלני, כי לא בצדקתי אתה מטיב
לי: לקדושים אשר בארץ המה. בשביל הקדושים אשר המה קבורים בארץ, אשר התהלכו לפניך באמת: ואדירי
כל חפצי כם. הם האדירים אשר כל חפצי כם, וכל ערכי נעשים בשבילם.

ס'וועט קומען [באחרית הימים] ווען מ'איז שוין 'בעיקבא' דמשיחא^{לט}, [און] ס'וועט זיין די דורות שפלים וועלן זיין, וועט זיין 'ונתנו' ה' אלקיך בידך, "בזכותם".
אז מ'וועט נאך גיין אין 'זייערע' דרכים, און מ'וועט זיך נאך כפי כח [ערכינן] - לויטן שפלות [הדור], און לויט דעם נידעריגן כח - אז מ'וועט זיך מ'גע זיין אויף די תורה הקדושה, צו זוכן דעם אמת.

כאטשיג ס'איז דאך נישט 'דעס', [ס'איז נישט אין] דער 'סוג' אז מ'זאל קאנען גאָר זוכה זיין [מצד מעשינו]. אָבער אין דעם כח ווייל 'זיי' האָבן זיך מ'גע געוועזן, וועט אונז העלפן דער בורא כל עולמים [אפילו] אין די שפעטערע דורות.

מב

ממילא איז רעכט.

[דער] כי תצא למלחמה, דאָס גייט אַרויף אויף 'זיי'. און דער ונתנו ה' אלקיך בידך, דאָס גייט שוין אַרויף אויף די 'שפעטערע' דורות, עיקבא דמשיחא, [דעמאלטס] וועט עס שוין זיין "מתנות", [ווייל] דער בורא כל עולמים וועט 'דאך' געבן, בזכותם טאקע, אינעם כח פון די קדושים, און די פריעריגע צדיקים וואָס זענען געוועזן [בעולם], טאקע דער כח התורה זייערע, און זייער כח העבודה.
ובזכותם וועל מיר אונז שוין, 'אזוי ווי מ'זעט אויס' - כאטשיג, - אָבער פונדעסטוועגן ונתנו, וועל מיר מקבל זיין מתנות 'בזכותם', [ונדברי הספר] 'סוף' ונתנו ה' אלקיך בידך.

מג

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:
מ'זאל די זכיה האָבן טאקע מתגבר צו זיין אויף אלעמען.
מ'זאל זוכה זיין [צו גיין] אין דרך האמת.
און צו ביאת משיח במהרה, בישועה שלימה, בהתרוםמות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

